

برنامه سیاستی برای کاهش استعمال قلیان در میان زنان

تعیین ارتباط آگاهی، نگرش و هنجارهای انتزاعی با ترک موفق قلیان در زنان ساکن مناطق حاشیه نشین شهر بندرعباس: مطالعه مورد شاهدی

سارا دادی پور^۱، دکتر مجتبی حمایت خواه^۱، شکرالله محسنی، ناهید شهبابی^۱

۱. مرکز تحقیقات دخانیات و سلامت، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان، بندرعباس، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۰۵ آذر ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۱۱ دی ۱۴۰۲

هدف: بیش از نیمی از زنان ایرانی تنباکورا به صورت قلیان دود می کنند. شیوع استعمال قلیان در زنان جنوب ایران در مقایسه با زنان سایر مناطق ایران و دنیا به صورت قابل توجهی بالاست. هدف از تحقیق حاضر تعیین تاثیر برخی عوامل دموگرافیک، آگاهی، نگرش، خودکارآمدی و هنجار اجتماعی بر ترک موفق قلیان در زنان حاشیه نشین شهر بندرعباس، جنوب ایران است.

روش ها: این پژوهش case-control طی فاصله زمانی ۲۰۲۱-۲۰۲۲ در بین ۷۵۰ زن (۲۵۰ نفر با ترک موفق قلیان در گروه مورد و ۵۰۰ نفر مصرف کننده قلیان در گروه شاهد) انجام شد. روش نمونه گیری خوشه ای بود. اطلاعات بصورت مصاحبه حضوری و با پرسشنامه ای محقق ساخته جمع اوری شد. پرسشنامه متشکل از اطلاعات دموگرافیک، اطلاعات رفتاری استعمال قلیان و آگاهی، نگرش، خودکارآمدی و نرم اجتماعی بود. داده ها با استفاده از نرم افزار Stata 14 و با استفاده از آزمون های آماری رگرسیون لجستیک تک، چند متغیره و Pearson correlation تجزیه و تحلیل شد.

یافته ها: میانگین و انحراف معیار سن در گروه کنترل 39.24 ± 11.93 و در گروه مورد 57.13 ± 13 بود. شانس ترک قلیان در افراد دارای تحصیلات دانشگاهی ۴ برابر تحصیلات ابتدایی و شاغلین ۵ برابر غیر شاغلین بود افراد با سابقه بالای ۳۰ سال مصرف قلیان در مقایسه با افراد با سابقه ۱-۱۵ سال، ۳۰ درصد شانس ترک کمتری داشتند. با افزایش یک نمره در نرم اجتماعی ($1.046:OR$) شانس ترک ۴٪ با افزایش یک نمره در خودکارآمدی ($1.152:OR$) شانس ترک ۱۵٪، با افزایش یک نمره در آگاهی ($1.064:OR$) شانس ترک ۶٪، با افزایش یک نمره در نگرش ($1.215:OR$) شانس ترک ۲۱٪ افزایش یافت

نتیجه گیری: نتایج ما به شناسایی عوامل تاثیرگذار فردی و بین فردی در ترک موفق قلیان کمک می نماید. پیام یافته های ما این است که علاوه بر بالا بردن اطلاعات زنان و تغییر در باور های ایشان، با تاثیر بر افراد مهم و تاثیر گذار بر شخص و بهبود خودکارآمدی فرد می توان گام مثبتی برای ترک موفق قلیان برداشت.

کلیدواژه ها:

cessation, Iran, ,
Self-efficacy,
smoking, Water-
pipe, women

مقدمه

افزایش استعمال قلیان بویژه در بین زنان تبدیل به یک رفتار هنجاری اجتماعی شده است. ۸۲٪ زنان مصرف کننده تنباکو در ایران آن را به وسیله قلیان دود می کنند شیوع استعمال قلیان در بین زنان ایرانی ۳/۴۷٪ - ۶/۳٪ گزارش شده است. که این شیوع در میان زنان جنوب کشور بالاتر است (۹-۱۰ برابر زنان در سایر استان های کشور ایران) شیوع مصرف قلیان در بندر عباس ۸/۲٪ درصد گزارش شده است که بالاتر از مصرف کشوری می باشد. همچنین در مناطق روستایی استان هرمزگان ۴۵/۲٪ زنان قلیان مصرف میکنند. از این رو بر اساس نتایج دور هفتم سنجش سلامت جامعه (CHA) در مناطق حاشیه‌نشین بندرعباس، استعمال قلیان زنان یکی از دغدغه‌های اصلی جامعه شناخته شده است. این روند نگران کننده است، چرا که استعمال قلیان با مشکلات بهداشتی جدی از جمله بیماری‌های تنفسی، سرطان ریه و دهان، و افزایش مرگ و میر نوزادان مرتبط است افزایش خطر یائسگی زودرس، کاهش تراکم استخوان، ناباروری، بارداری خارج رحمی، زگیل تناسلی و مشکلات دیگری مانند شیردهی مادر قلیانی به فرزند و در معرض قرار گرفتن کودکان در برابر نفتالین و فناترین است.

تحلیل و ضرورت اقدام

شیوع بالای استعمال قلیان در زنان جنوب ایران از یک طرف و مشکلات ناشی از آن از طرف دیگر ضرورت ترک استعمال قلیان را بیش از پیش ضروری می سازد. گمان می رود قبل از هر چیز شناسایی عوامل مرتبط با ترک قلیان می تواند گام مهم و حیاتی در کمک به زنان به ترک قلیان باشد، تا استراتژی های مداخله را بر حسب این عوامل تنظیم نمود. در مطالعات مختلف آگاهی و نگرش از عوامل مهمی بودند که در استعمال دخانیات بویژه قلیان موثر بودند بطوریکه آگاهی و درک بهتر از اثرات مضر قلیان و نگرش مناسب می تواند با مصرف کمتر قلیان همراه باشند. علاوه بر این نقش هنجارهای اجتماعی از جمله دوستان و خانواده در استعمال قلیان در زنان در مطالعاتی گزارش شده است. همچنین مطالعاتی خودکارآمدی را از عوامل تاثیرگذار در برنامه های ترک دخانیات معرفی کرده اند. گمان می رود تعدیل هر کدام از عوامل فوق می تواند در ترک موفقیت آمیز قلیان موثر باشد.

پیشنهادات سیاستی

۱. افزایش آگاهی عمومی:

- برگزاری کمپین‌های آموزشی در رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی برای اطلاع‌رسانی در مورد خطرات استعمال قلیان و فواید ترک آن. این کمپین‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که به زنان با سطح سواد پایین‌تر نیز دسترسی پیدا کنند.

۲. تغییر نگرش اجتماعی:

- تلاش برای تغییر نگرش جامعه نسبت به استعمال قلیان از طریق برنامه‌های تلویزیونی و مستندهایی که استعمال قلیان را به عنوان یک رفتار ناخوشایند و خطرناک به تصویر می کشند.

۳. تقویت خودکارآمدی:

- اجرای برنامه‌های آموزشی که به زنان کمک کند مهارت‌های لازم برای مقاومت در برابر وسوسه‌های استعمال قلیان را بیاموزند. این برنامه‌ها می‌توانند شامل جلسات مشاوره، آموزش مهارت‌های زندگی، و ایجاد گروه‌های حمایتی باشند.

۴. برنامه‌ریزی برای افراد شاغل و بیکار:

- برای زنان شاغل، طراحی برنامه‌های مداخله‌ای در محیط کار که به کاهش استرس و بهبود سلامتی کمک کند. برای زنان بیکار، فراهم کردن فرصت‌های شغلی خانگی و کارآفرینی می‌تواند عاملی مهم در کاهش استعمال قلیان باشد.

۵. مشارکت خانواده‌ها:

- تشویق خانواده‌ها به حمایت از زنان در ترک قلیان از طریق برگزاری جلسات خانوادگی و آموزش‌های خاص برای اعضای خانواده. همچنین، ترویج نقش خانواده در ترک موفقیت‌آمیز قلیان می‌تواند موثر باشد.

نتیجه‌گیری

نتایج ما به شناسایی عوامل تاثیرگذار فردی و بین فردی در ترک موفق قلیان کمک می نماید. پیام یافته‌های ما این است که علاوه بر بالا بردن اطلاعات زنان و تغییر در باورهای ایشان، با تاثیر بر افراد مهم و تاثیرگذار بر شخص و بهبود خودکارآمدی فرد می توان گام مثبتی برای ترک موفق قلیان برداشت. در این راستا بهبود توانایی نه گفتن و برنامه ریزی های رسانه ای جهت ایجاد نگرش منفی نسبت به استعمال قلیان در احاد جامعه از طریق ناخوشایند جلوه دادن استعمال قلیان می تواند گام مثبتی جهت کاهش هر چه بیشتر استعمال قلیان باشد.

References

- [1] Ma C, Xi B, Li Z, Wu H, Zhao M, Liang Y, et al. Prevalence and trends in tobacco use among adolescents aged 13-15 years in 143 countries, 1999-2018: findings from the Global Youth Tobacco Surveys. *The Lancet Child & Adolescent Health*. 2021;5(4):245-55. [DOI:10.1016/S2352-4642(20)30390-4] [PMID]
- [2] Global burden of 87 risk factors in 204 countries and territories, 1990-2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019. *Lancet*. 2020;396(10258):1223-49. [DOI:10.1016/S0140-6736(20)30752-2] [PMID]
- [3] Coletta RD, Yeudall WA, Salo T. Grand challenges in oral cancers. *Frontiers Media SA*; 2020. p. 3. [DOI:10.3389/froh.2020.00003] [PMID]
- [4] Bou Fakhreddine HM, Kanj AN, Kanj NA. The growing epidemic of water pipe smoking: health effects and future needs. *Respir Med*. 2014;108(9):1241-53. [DOI:10.1016/j.rmed.2014.07.014] [PMID]
- [5] Maziak W, Taleb ZB, Bahelah R, Islam F, Jaber R, Auf R, et al. The global epidemiology of waterpipe smoking. *Tob Control*. 2015;24 Suppl 1(Suppl 1):i3-i12. [DOI:10.1136/tobaccocontrol-2014-051903] [PMID]
- [6] Jawad M, Charide R, Waziry R, Darzi A, Ballout RA, Akl EA. The prevalence and trends of waterpipe tobacco smoking: A systematic review. *PLoS One*. 2018;13(2):e0192191. [DOI:10.1371/journal.pone.0192191] [PMID]
- [7] Nakkash R, Khader Y, Chalak A, Aba R, Abu-Rmeileh NME, Mostafa A, et al. Prevalence of cigarette and waterpipe tobacco smoking among adults in three Eastern Mediterranean countries: a cross-sectional household survey. *BMJ Open*. 2022;12(3):e055201. [DOI:10.1136/bmjopen-2021-055201] [PMID]
- [8] Daou KN, Bou-Orm IR, Adib SM. Factors associated with waterpipe tobacco smoking among Lebanese women. *Women & health*. 2018;58(10):1124-34. [DOI:10.1080/03630242.2017.1414102] [PMID]
- [9] Meysamie A, Ghaletaki R, Haghazali M, Asgari F, Rashidi A, Khalilzadeh O, et al. Pattern of tobacco use among the Iranian adult population: results of the national Survey of Risk Factors of Non-Communicable Diseases (SuRFNCD-2007). *Tobacco control*. 2010;19(2):125-8. [DOI:10.1136/tc.2009.030759] [PMID]
- [10] Teimourpour A, Yaseri M, Parsaeian M, Bagherpour Kalo M, Hosseini M. Application of Mixture Cure with the Doubly Censoring Model in Estimation of Initiation Age and Prevalence of Water-Pipe Smoking in Iran: a New Approach in Population-Based Studies. *Tanaffos*. 2020;19(3):243-9.
- [11] Baheiraei A, Mirghafourvand M, Nedjat S, Mohammadi E, Mohammad-Alizadeh Charandabi S. Prevalence of water pipe use and its correlates in Iranian women of reproductive age in Tehran: a population-based study. *Med Princ Pract*. 2012;21(4):340-4. [DOI:10.1159/000336583] [PMID]
- [12] Nemati S, Rafei A, Freedman ND, Fotouhi A, Asgari F, Zendehehdel K. Cigarette and Water-Pipe Use in Iran: Geographical Distribution and Time Trends among the Adult Population; A Pooled Analysis of National STEPS Surveys, 2006-2009. *Archives of Iranian Medicine (AIM)*. 2017;20(5).
- [13] Ghanbarnejad A, Aghamolaei T, Ghafari HR, Daryafati H. Hookah smoking and associated factors in rural region of Hormozgan, Iran. *Zahedan J Res Med Sci*. 2010.
- [14] Faghir Ganji M, Asgari E, Jabbari M, Nematollahi S, Hosseini M, Ahmadi-Gharaei H, et al. Community health assessment: Knowledge, attitude and practice of women regarding water-pipe smoking in Bandar Abbas. *MethodsX*. 2019;6:442-6. [DOI:10.1016/j.mex.2019.02.026] [PMID]
- [15] Waziry R, Jawad M, Ballout RA, Al Akel M, Akl EA. The effects of waterpipe tobacco smoking on health outcomes: an updated systematic review and meta-analysis. *Int J Epidemiol*. 2017;46(1):32-43. [DOI:10.1093/ije/dyw021] [PMID]
- [16] Tansaz M, Adhami S, Mokaberinejad R, Namavar Jahromi B, Atarzadeh F, Jaladat AM. An overview of the causes and symptoms of male infertility from the perspective of traditional persian medicine. *The Iranian Journal of Obstetrics, Gynecology and Infertility*. 2016;18(182):11-7.
- [17] Sarokhani M, Veisani Y, Mohamadi A, Delpisheh A, Sayehmiri K, Direkvand-Moghadam A, et al. Association between cigarette smoking behavior and infertility in women: a case-control study. *Biomedical Research and Therapy*. 2017;4(10):1705-15. [DOI:10.15419/bmrat.v4i10.376]
- [18] Ghaemdoust F, Nahvijou A, Zendehehdel K, Farzaneh F. Waterpipe as a Risk Factor for Genital Warts. *A Case Report Basic & Clinical Cancer Research*. 2019;11(3).
- [19] Can Özalp E, Yalçın SS. Is maternal cigarette or water pipe use associated with stopping breastfeeding? Evidence from the Jordan population and family health surveys 2012 and 2017-18. *International Breastfeeding Journal*. 2021;16(1):43. [DOI:10.1186/s13006-021-00387-z] [PMID]
- [20] Tabatabaei Z, Shamsedini N, mohammadpour A, Baghapour MA, Hoseini M. Exposure assessment of children living in homes with hookah smoking parents to polycyclic aromatic hydrocarbons: urinary level, exposure predictors, and risk assessment. *Environmental Science and Pollution Research*. 2022;29(45):68667-79. [DOI:10.1007/s11356-022-20589-0] [PMID]
- [21] Shojaeifar M, Niknami S, Mirbalochzahi A, Khammarnia M, Khorram A. Comparison of the effect of educational methods on students' knowledge, attitude and behavior about hookah smoking. *Electron Physician*. 2017;9(2):3870-7. [DOI:10.19082/3870] [PMID]
- [22] Gupta P, Jain A. Assessment of Prevalence, Beliefs, and Habits of Hookah Smoking Among People with a Medical Background Compared to People with a Non-medical Background: A Cross-sectional Self-administered Questionnaire-based Study. *Cureus*. 2016;8(8):e735. [DOI:10.7759/cureus.735]
- [23] Haddad C, Lahoud N, Akel M, Sacre H, Hajj A, Hallit S, et al. Knowledge, attitudes, harm perception, and practice related to waterpipe smoking in Lebanon. *Environmental Science and Pollution Research*. 2020;27(15):17854-63. [DOI:10.1007/s11356-020-08295-1] [PMID]
- [24] Dadipoor S, Kok G, Heyrani A, Aghamolaei T, Ghaffari M, Ghanbarnejad A. Explaining the determinants of hookah smoking cessation among southern Iranian women: a qualitative study. *Journal of Substance Use*. 2020;25(5):469-74. [DOI:10.1080/14659891.2020.1736663]
- [25] Schoenaker DA, Brennan E, Wakefield MA, Durkin SJ. Anti-smoking social norms are associated with increased cessation behaviours among lower and higher socioeconomic status smokers: A population-based cohort study. *PLoS One*. 2018;13(12):e0208950. [DOI:10.1371/journal.pone.0208950] [PMID]
- [26] Strecher VJ, Shiffman S, West R. Moderators and Mediators of a Web-Based Computer-Tailored Smoking Cessation Program Among Nicotine Patch Users. *Nicotine & Tobacco Research*. 2006;8(Suppl_1):S95-S101. [DOI:10.1080/14622200601039444] [PMID]
- [27] Gwaltney CJ, Metrik J, Kahler CW, Shiffman S. Self-efficacy and smoking cessation: a meta-analysis. *Psychology of Addictive Behaviors*. 2009;23(1):56. [DOI:10.1037/a0013529] [PMID]
- [28] Soulakova JN, Pham T, Owens VL, Crockett LJ. Prevalence and factors associated with use of hookah tobacco among young adults in the US. *Addictive behaviors*. 2018;85:21-5. [DOI:10.1016/j.addbeh.2018.05.007] [PMID]

- [29] Al-Delaimy AK, Al-Ani WA. Prevalence of hookah smoking and associated factors among male high school students in Iraq. *BMC public health*. 2021;21(1):1-9. [DOI:10.1186/s12889-021-11386-4] [PMID]
- [30] Lim KH, Heng PP, Nik Mohamed MH, Teh CH, Mohd Yusoff MF, Ling JMY, et al. Prevalence and factors associated with attempts to quit and smoking cessation in Malaysia. *Asia Pacific Journal of Public Health*. 2019;31(7_suppl):22S-31S. [DOI:10.1177/1010539519874944] [PMID]
- [31] Chen H, Zhao B, Li X, Xie R, Li W. Nicotine dependence, perceived behavioral control, descriptive quitting norms, and intentions to quit smoking among Chinese male regular smokers. *Substance Use & Misuse*. 2021;56(1):145-52. [DOI:10.1080/10826084.2020.1846195] [PMID]
- [32] Dehdari T, Mirzaei N, Taghdisi MH, Zare N. The use of the theory of planned behavior variables in predicting the intention of waterpipe tobacco smoking cessation among Iranian consumers. *Journal of Substance Use*. 2022;27(5):505-9. [DOI:10.1080/14659891.2021.1967475]
- [33] Heidari M, Darijani T, Alipour V. Heavy metal pollution of road dust in a city and its highly polluted suburb; quantitative source apportionment and source-specific ecological and health risk assessment. *Chemosphere*. 2021;273:129656. [DOI:10.1016/j.chemosphere.2021.129656] [PMID]
- [34] Kalan ME, Ben Taleb Z. Waterpipe tobacco smoking: A reality or hidden iceberg for Iranian women. *Health Promot Perspect*. 2018;8(4):252-4. [DOI:10.15171/hpp.2018.35] [PMID]
- [35] Dadipoor S, Kok G, Aghamolaei T, Heyrani A, Ghaffari M, Ghanbarnezhad A. Factors associated with hookah smoking among women: A systematic review. *Tob Prev Cessat*. 2019;5:26. [DOI:10.18332/tpc/110586] [PMID]
- [36] Dadipoor S, Mirzaei-Alavijeh M, Aghamolaei T, Heyrani A, Ghaffari M, Ghanbarnezhad A. Predictors of hookah smoking frequency among women in the South of Iran: A cross-sectional study. *J Ethn Subst Abuse*. 2020;1-19. [DOI:10.21203/rs.2.21760/v2]
- [37] Tseng Y-F, Wang K-L, Lin C-Y, Lin Y-T, Pan H-C, Chang C-J. Predictors of smoking cessation in Taiwan: using the theory of planned behavior. *Psychology, health & medicine*. 2018;23(3):270-6. [DOI:10.1080/13548506.2017.1378820] [PMID]
- [38] Dobbs PD, Branscum P, Wilkerson AH. Intention to use e-cigarettes to quit smoking: a reasoned action approach. *American Journal of Health Education*. 2020;51(6):360-70. [DOI:10.1080/19325037.2020.1822238] [PMID]
- [39] Chiu Y-L, Chou Y-C, Chang Y-W, Chu C-M, Lin F-G, Lai C-H, et al. Using an extended theory of planned behaviour to predict smoking cessation counsellors' intentions to offer smoking cessation support in the Taiwanese military: a cross-sectional study. *BMJ Open*. 2019;9(5):e026203. [DOI:10.1136/bmjopen-2018-026203] [PMID]
- [40] Alanazi AM, Almutairi SF, Alsarami AA, Alanazi FJ, Alqahtani LH, Alotaibi TF, et al. Effects of Abstinence Self-Efficacy and Outcome Expectancies of Tobacco Smoking on the Desire to Quit Among Saudi Women: A Cross-Sectional Mediation Analysis. *Tobacco Use Insights*. 2022;15:1179173X221075581. [DOI:10.1177/1179173X221075581] [PMID]
- [41] Bashirian S, Barati M, Ahmadi F, Abasi H, Sharma M. Male students' experiences on predictors of waterpipe smoking reduction: A qualitative study in Iran. *Tob Prev Cessat*. 2019;5:30. [DOI:10.18332/tpc/112249] [PMID]
- [42] Hasan SI, Hair FM, Tajuddin NAA, Nordin ASA. Empowering health-care providers through smoking cessation training in Malaysia: a pre-intervention and postintervention evaluation on the improvement of knowledge, attitude and self-efficacy. *BMJ open*. 2019;9(9):e030670. [DOI:10.1136/bmjopen-2019-030670] [PMID]
- [43] Sakka S, Al-Shatanawi TN, Bataineh DZ, Haddad W, Al Tamimi S, Al Salamat H, et al. Knowledge, attitude, practice and perceived barriers towards smoking cessation services among community pharmacists. *Pharmacy Practice*. 2022;20(1):1-19. [DOI:10.18549/Pharm-Pract.2022.1.2637] [PMID]
- [44] Petroulia I, Vardavas C, Filippidis F, Peleki T, Behrakis P, Quah ACK, et al. The association between the awareness of the effects of smoking/secondhand smoke and the desire to quit. *Tobacco Induced Diseases*. 2018;16(1). [DOI:10.18332/tid/84622] [PMID]
- [45] Hwang JH, Park S-W. Smoking cessation intention and its association with advice to quit from significant others and medical professionals. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021;18(6):2899. [DOI:10.3390/ijerph18062899] [PMID]
- [46] Dono J, Miller C, Ettridge K, Wilson C. The role of social norms in the relationship between anti-smoking advertising campaigns and smoking cessation: a scoping review. *Health Education Research*. 2020;35(3):179-94. [DOI:10.1093/her/cyaa008] [PMID]
- [47] Orsal O, Ergun A. The Effect of Peer Education on Decision-Making, Smoking-Promoting Factors, Self-Efficacy, Addiction, and Behavior Change in the Process of Quitting Smoking of Young People. *Risk Manag Healthc Policy*. 2021;14:925-45. [DOI:10.2147/RMHP.S280393] [PMID]
- [48] Waldron I, Lye D. Employment Unemployment, Occupation, and Smoking. *American journal of preventive medicine*. 1989;5(3):142-9. [DOI:10.1016/S0749-3797(18)31095-X] [PMID]
- [49] Hock ES, Franklin M, Baxter S, Clowes M, Chilcott J, Gillespie D. Covariates of success in quitting smoking in the community and secondary acute or mental health care services: a rapid systematic review. *medRxiv*. 2023:2023.01.10.23284384. [DOI:10.1101/2023.01.10.23284384]
- [50] Arnold CL, Davis TC, Berkel HJ, Jackson RH, Nandy I, London S. Smoking Status, Reading Level, and Knowledge of Tobacco Effects among Low-Income Pregnant Women. *Preventive Medicine*. 2001;32(4):313-20. [DOI:10.1006/pmed.2000.0815] [PMID]